

## ECN 120: Øvingsoppgavesett 8 – Eirik sine løysingsforslag

### Utfordringer for norsk økonomi på lang sikt

#### Oppgave 8.1: Korte faktaspørsmål

(a) Hollandsk sjuke oppstår i et land når:

- Statsbudsjettet er for ekspansivt slik at økonomien trues av inflasjon
- Inntektene fra en ikke-fornybar naturressurs gjør at lønnsnivået blir for høgt
- **Konkurransutsatt sektor rammes av forbruk av inntektene fra en ikke-fornybar naturressurs**
- Inntektene fra en ikke-fornybar naturressurs gjør at valutaen blir for sterk

(b) Handlingsregelen sier at:

- Overskuddet fra olje- og gassvirksomheten skal investeres i internasjonale finansmarkeder for å unngå for stort press i fastlandsøkonomien
- Man kan ikke overføre meir til statsbudsjettet enn tilførselen av olje- og gassinntekter til fondet
- **Man kan ikke overføre meir til statsbudsjettet fra «oljefondet» enn at verdien til fondet opprettholdes**
- Bruken av oljepenger i norsk økonomi må være liten nok til å unngå Hollandsk sjuke

(c) Grunnrente er:

- grunnlagsrenta for all renteberegning
- den lågeste (grunn) renta som finnes i lånemarkedet
- **ekstra avkastning fra primærproduksjon**
- avkastning minus vederlag for ressursen som brukes

(d) S-sektor omfatter produksjon av varer og tjenester som:

- har en spesiell samfunnsfunksjon, f.eks. mat, undervisning, forsvar
- finansieres fra offentlige midler
- er skjerma gjennom toll og beskyttende tiltak
- **må produseres nært der forbruket skal skje**

(e) Landbruk tilhører både K- og S-sektor fordi:

- **mat kan importeres (K-gode) mens kulturlandskap er stedegent (S-gode)**
- det er konkurranse i matvaremarkedene (K-gode) samtidig som landbruket har toll-beskyttelse (S-gode)
- det er konkurranse i matvaremarkedene (K-gode) samtidig som mat fyller viktige samfunnsfunksjoner (S-gode) som f.eks. beredskap og matkultur
- mat kan importeres (K-gode), mens et land kun importerer mat landet ikke produserer sjøl

(f) Lagerressurser kan ses på som et kapitalgode fordi:

- både lagerressurser og kapital kan lagres
- **verdiveksten av å vente med å utvinne ressursen kan sidestilles med kapitalavkastning**
- utvinning av lagerressursen fører til høyere kapitalbeholdning
- utvinning av lagerressursen fører til lågere kapitalbeholdning

- (g) Meirverdiavgift (MVA) i stedet for avgift kun på salg til sluttbruker gir følgende gevinst:
- **sjøldokumentasjon ved at selgers utgående MVA er kjøpers inngående MVA**
  - høyere skatteinngang
  - mindre byråkrati
  - høyere aktivitet i økonomien ved at hvert ledd i verdikjeden skattegges
- (h) En progressiv inntektsskatt fører til at folk:
- jobber meir for å dekke utgiftene sine
  - jobber meir for å betale skatten
  - **jobber mindre fordi nettoverdien synker med å jobbe ei ekstra time**
  - jobber mindre fordi man ønsker å betale mindre skatt
- (i) Ikke planlagte vridningseffekter er vanligvis:
- ønskelige fordi de forsterker den planlagte effekten
  - ønskelige fordi man får en gratis effekt
  - uønska fordi de svekker den planlagte effekten
  - **uønska fordi de er uforutsigbare og dermed skaper et meir uoversiktlig handlingsrom**

## Oppgave 8.2: Perspektivmeldinga 2021

Perspektivmeldinga fra 2021 og de to foregående meldingene (2017 og 2013) er ganske samstemte om de langsiktige utfordringene for norsk økonomi: å videreutvikle arbeidsproduktiviteten i norsk økonomi.

- (a) Hvorfor er det så viktig med høg arbeidsproduktivitet i norsk økonomi i et 50-årsperspektiv?

**Svar:** Fram mot 2060-70 vil andelen pensjonister/eldre bli langt høyere enn det den er i dag. Det innebærer at skatt fra hver enkelt i arbeid skal bidra til livsopphold for fleire folk enn det som er tilfellet i dag. I arbeidsmarkeder i likevekt er reallønna lik arbeidsproduktiviteten. Høg arbeidsproduktivitet og dermed høg reallønn gir rom for at disse bidraga kan bli større enn de er i dag.

- (b) Høg arbeidsproduktivitet aleine er kanskje ikke tilstrekkelig for å betale at det blir en stadig høyere andel eldre i samfunnet. Hvilke andre tiltak ser du for deg? Grunngi svaret ditt.

**Svar:** En auke i andelen av befolkninga som er i arbeid bidrar til et høyere BNP pr. innbygger.

Dette følger direkte av formelen  $\frac{BNP}{B} = \frac{BNP}{EMP} \frac{EMP}{B}$  der  $EMP$  er sysselsetting og  $B$  er tallet på innbyggere. Arbeidsproduktiviteten  $BNP/EMP$  er allerede omtalt i (a), mens  $EMP/B$  er sysselsettingsgraden. Gjennom å auke denne vil også BNP pr innbygger auke. Tiltak som kan bidra til høyere sysselsettingsandel er og som er retta mot de eldre er høyere pensjonsalder eller andre ordninger som gjør at eldre som har helse til det og ønsker det, arbeider noen år ekstra. Fleksibel arbeidstid for eldre og ekstra betaling for å jobbe ut over ordinær arbeidstid er eksempel på slike ordninger.

Her kan det legges til at virkemiddel som får hver enkelt i arbeid til å arbeide meir (f.eks. redusert skatt på arbeid) eller tiltak som får fleire med redusert funksjonsdyktighet ut i arbeidslivet (f.eks. deltid i stedet for nulltid) også bidrar til at antall timer i arbeid auker.

- (c) Omstilling er også et tiltak som nemnes i de to perspektivmeldingene. Hvordan virker omstilling positivt på BNP pr. innbygger?

**Svar:** Den typen omstilling som er mest aktuell i denne sammenhengen er at folk går fra jobber med lågere lønn til høyere lønn. Dette auker den samla verdiskapninga i samfunnet og dermed mulighetene man har for å sikre eldre en verdig(ere) alderdom.

### Oppgave 8.3: Oljen sitt inntog i norsk økonomi og virkninger på arbeidsmarkedene

- (a) Forklar kort virkninga av introduksjon av en ny høglønna sektor, som olje- og gassindustrien, på arbeidsmarkedene.

**Svar:** En ny sektor med høy lønnsevne vil virke forskjellig på K- og S-sektor i økonomien. S-sektor omfatter produksjon av varer og tjenester som må produseres nært den som skal bruke varene eller tjenestene, dvs. at det er mulig å auke lønningene i S-sektor uten at arbeidsplassene forsvinner som følge av konkurranse med utenlandske vare- og tjenesteprodusenter.

K-sektor omfatter varer og tjenester som like gjerne kan produseres i utlandet som innenlands. Det betyr at høyere lønn i K-sektor fører til at det blir vanskeligere å konkurrere på eksportmarkedene eller med importerte varer. Følgelig vil sysselsettinga i K-sektor synke. Noen av disse får jobb den nye bransjen som er kommet til, mens andre går over til S-sektor fordi høyere kjøpekraft i befolkninga (med en ny høgtlønna bransje auker gjennomsnittslønna i samfunnet) gjør at etterspørselen etter varer og tjenester fra S-sektor også auker.

Totalvirkninga blir: færre ansatte i K-sektor (noen går til den nye bransjen og noen går til S-sektor) og fleire ansatte i S-sektor.

- (b) Forklar *Hollandsk sjuke* ved hjelp av K- og S-sektor-rammeverket.

**Svar:** Den korte/populære definisjonen på *Hollandsk sjuke* er "Konkurransutsatt sektor rammes av forbruk av inntektene fra en ikke-fornybar naturressurs".

Inntektene fra en ikke-fornybar naturressurs gir ei ekstra grunnrente som bl.a. bidrar til å heve det generelle lønnsnivået i økonomien. Høyere lønn rammer K-sektor, jf. svaret i (a) ved at sysselsettinga reduseres.

- (c) Hvordan kan *Handlingsregelen* bidra til å redusere risikoen for *Hollandsk sjuke*?

**Svar:** *Handlingsregelen* innebærer at man ikke kan overføre meir enn 3% av verdien av Statens pensjonsfond utland (SPU) til statsbudsjettet.

I situasjoner hvor det er stort (politisk) press på å auke de offentlige utgiftene, kan handlingsregelen derfor sette et tak på de totale overføringene og dermed bidra til at den samla etterspørselen i økonomien ikke vokser så mye som den ellers ville ha gjort. Høg samla etterspørsel fører normalt til høyere lønninger, og virkninga av høyere lønninger har vi allerede analysert i (a).